

**MAKTAB AMALIYOTCHI PSIXOLOGI KIM?
HAMDA UNING VAZIFALARI**

Yo'ldashova Malika Shaxobovna

*Parkent tumani MMTB ga qarashli 30-maktab amaliyotchi
psixologi*

Annotatsiya: *Amaliyotchi psixolog kasbi individual va guruhli psixologik yordam , diagnostika, maslahat va psixoterapevtik mashg'ulotlarni o'z ichiga oladi. U umumiy va klinik psixologiya bo'yicha bilimga ega bo'lishi, rivojlanish psixologiyasini tushunishi, psixodiagnostika va oilaviy terapeya usullaridan foydalangan holda oila va shaxslar aro munosabatlar bilan ishlashi kerak.*

Kalit so'zlar: *psixolog, rivojlanish, pedagoglar jamoa, jismoniy va aqliy qobiliyat, iqtidorli o'quvchilar.*

KIRISH

Amaliyotchi psixolog muayyan usullardan foydalangan holda psixodiagnostika o'tkazadi. Shaxsiy xususiyatlar va idrokni, temperament turini, hatti-harakatlarni hisobga olgan holda mijoz bilan ishalash rejasini tuzadi. Mijozga individual yoki guruh bilan ishlayotgan bo'lsa, guruh ichida maslahatlar beradi.

Zamonaviy psixolog nimalarni bilishi va nimalarni bajara olishi kerak?

- Mavjud muammolarga tashxis qo'yish va ularni bartaraf eta olish;
- Tashxis uchun muhim bo'lgan test. So'rovnomalarni tuzish, o'tkazish va taxlil qilishni bilish;
- Psixologik tadqiqotlar va maslahatlar o'tkazish;
- Mijozning psixologik holatini taxlil qilish;
- Shaxsning psixologik portretini chizish;
- Treninglar tashkil etish;
- Markaziy asab tizimining anatomiyasi va tana tuzilishini bilishi ;

- Umumiy kasalliklarning belgilari va ayniqsa, nevrologiya bilan bog'liq bo'lgan kasalliklarni bilishi kerak. Chunki psixosomatik holatlar ko'p uchraydi.
- Hujjatlarni yuritish.

Amaliyotchi psixolog nimani davolaydi?

Bu soha mutaxassislari insonlardagi jiddiy ruhiy kasalliklar bilan bog'liq bo'lmagan, ya'ni ruhan sog'lom insonlardagi shaxsiy, oilaviy va kasbiy qiyinchiliklarni yengishda yordamlashadi. Amaliyotchi psixolog insonning umumiy psixologiyasi, yosh va ijtimoiy psixologiyani yaxshi bilishi zarur. Shu bilan birga psixoemotsional zo'riqish va stressli vaziyatlardan chiqish bo'yicha psixodiagnostika, yordam va maslahat xizmatlarini ko'rsatadi.

Psixolog kasbining kamchiliklari:

- Uzoq vaqt o'qish. Ya'ni amaliyotchi psixolog oliy ma'lumotli bo'lishi, amaliyotni o'tashi, katta tajriba orttirishi, doimiy ravishda rivojlanishi va malaka oshirishi kerak.
- Doimiy terapeyada bo'lish zarurati
- Doimiy negati va muammolar ichida bo'lganligi uchun hissiy zo'riqishda bo'ladi.
- Yuqori mas'uliyatda bo'lishi talab etiladi.

Bugungi kunda ko'pchilik umumiy o'rta ta'lim maktablari o'zining psixologlariga ega. Biroq shunga qaramay direktor va o'qituvchilar ko'pincha psixologning qo'lidan nima kelishi mumkinligini yaxshi tasavvur etolmaydilar. Ularga psixolog hamma muammolarini bir zumda hal qilib beradigandek tuyuladi. Ammo psixologning maktabda ish boshlaganidan keyin maktabda tashqi jihatdan hech narsa o'zgarmaganini ko'rishgach, ularda «Maktab psixologining o'zi nima keragi bor?» degan tipdagi savollar tug'iladi. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, maktabdagi amaliy ish uchun psixolog o'rgangan nazariy bilimlar yetmay qoladi.

Maktabga kelib qolgach, psixologlar ko'pincha amaliyotning ular oldiga

qo'ygan muammolaridan dovdirab qoladilar. Shunday ahvolga tushib qolmasligi uchun psixolog avvalo maktabga nima maqsadda borayotganligini aniqlashtirib olishi kerak. Psixologik xizmatning umumiy maqsadlaridan kelib chiqib, psixolog umumiy o'rta ta'lim maktabida quyidagi vazifalarni bajarishi talab etiladi:

1. Bolalarning har-bir yosh bosqichida shaxs sifatida va intellektual jihatdan to'laqonli rivojlanishini ta'minlash, ularda o'z-o'zini tarbiyalash va rivojlantirish qobiliyatini shakllantirish:

2. Har bir bolaga individual yondashuvni va uning psixologik-pedagogik o'rganilishini taminlash:

3. Bolaning intellektual jihatdan va shaxs sifatida rivojlanish jarayonida yuz berishi mumkin bo'lgan chetga chiqishlarni profilaktika qilish. Shunday qilib, psixolog maktabga avvalo bolalar uchun keladi. Lekin bu psixolog o'qituvchilar bilan ishlamaydi, degani emas. Psixolog maktabda yengib o'tishi kerak bo'lgan birinchi to'siq - bu maktabning pedagogik jamoasiga qo'shila olishdir. Bordi-yu psixolog bu murakkab organizmga qo'shib keta olmasa, o'z ishida muvaffaqiyatga erishishi dargumondir. Psixolog adaptatsion davrining qiyin kechishiga bir necha omil sabab bo'ladi. Ko'pincha o'qituvchilar psixologni bolalarni qanday qilib tarbiyalashni, qanday yashashni o'rgatuvchi inson sifatida ko'rib, dastlabki kezlardayoq unga nisbatan salbiy ustanovkani shakllantirib oladilar. O'z- o'ziga ishonchi sust bo'lgan o'qituvchilar psixologni go'yo uning kamchiliklarini oshkor etuvchi shaxs sifatida idrok etib, uni qandaydir inspektor sifatida qabul qiladilar. Bular esa psixologning maktab sharoitiga tez ko'nikib, maktab hayotiga chuqur singib ketishga halaqit beradi. Buning oldini olish uchun psixolog o'qituvchilar bilan o'zaro teng munosabatlarga kirishishi, ikkala taraf ham o'zini bilag'on qilib ko'rsatmasligi, eng muhimi bir-birini raqib deb hissoblamasligi zarur. Shunga erishish kerakki, o'qituvchilar psixologni ularga yordam bera oladigan boshqa mutaxassis sifatida qabul qilsinlar. Maktabdagi ilk qadamlardan oq psixolog ma'muriyatga

ularning faoliyat doirasiga nimalar kirmasligini, mo'jizalar ko'rsatish uning qo'lidan kelmasligini tushuntirishi lozim.

O'qituvchi bilan bo'lgan suhbatda u yoki bu bolaning muammosi psixologik muammo bo'lmagani uchun u bo'yicha hech narsa qila olmasligini tan olishdan qo'rqmaslik kerak. Dastlabki qadamlarni qo'yishda ota - onalar bilan aloqa o'rnatish juda muhim. Dastlabki aloqa ixtiyoriy xarakterda bo'lishi va o'zi murojaat qilgan ota-onalar bilan amalga oshirilishi kerak. Buning uchun psixolog alohida kun va soatlarni ajratishi lozim. Demak, umumiy o'rta ta'lim maktabida ishni boshlashdan avval psixolog:

1. O'zining pedagoglar jamoasi va maktab ma'muriyati bilan bo'lgan munosabatlarni to'g'ri yo'lga qo'yishi.

2. O'z ishining asosiy maqsadi - bu bolaning optimal rivojlanishini ta'minlash ekanini doim yodda saqlashi.

3. O'zining faoliyatida profilaktik ishga u bilan bevosita bog'liq bo'lgan diagnostik va rivojlantiruvchi ishga alohida e'tibor bilan qarashi lozim bo'ladi.

Demak, psixologning zamonaviy funksional vazifalari quyidagicha:

a) o'quvchilarning (tarbiyalanuvchilarning) muassasalarda tarbiyalash va

o'qitish jarayonida ruhiy, jismoniy (somatik) va ijtimoiy farovonligini muhofaza qilishga yo'naltirilgan kasbiy faoliyatni amalga oshirish [6];

b) Bola huquqlari to'g'risidagi Konvensiyaga muvofiq shaxs huquqlarini himoya qilishga, ta'lim muassasasi ijtimoiy sohasini uyg'unlashtirishga ko'maklashish va ijtimoiy jihatdan ko'nika olmaslik hollari yuzaga kelishining oldini olish bo'yicha tadbirlarni amalga oshirish;

d) o'quvchilar (tarbiyalanuvchilar) rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan omillarni aniqlash va turli ko'rinishdagi psixologik yordam (psixokorreksiya, rehabilitatsiya va maslahat) berish bo'yicha tadbirlarni amalga oshirish, o'quvchilar (tarbiyalanuvchilar), ota-onalar (ularning o'rnini bosuvchi shaxslar), pedagogik jamoaga aniq muammolarni hal qilishda yordam berish;

e) turli yo'nalish va maqsadlardagi psixologik diagnostikalarni o'tkazish, ruhiy, jismoniy va aqliy, qobiliyat, moyillik, imkoniyat kabi sifatlarni aniqlash uchun testlar o'tkazish, test natijalarini tahlil qilish va baholash;

f) bolalarni birinchi sinfga qabul qilish komissiyasi tarkibida bolalarni olti

yoshdan o'qishga tayyorligini aniqlashda ishtirok etish va boshqalar.

XULOSA

Maktab psixologi yosh avlodni katta hayotga to'g'ri yo'naltirishga ota-onalar va o'qituvchilar bilan birdek mas'ul hisoblanadi. Qiyin o'smirlik davriga o'tayotgan bolaning, shaxs sifatida shakllanayotgan o'smirning muammolarini hal qilishda maktab psixologining o'ri beqiyos.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. N.Boymurodov. Amaliy psixologiya. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2018.
2. Абдурахманова, С. Е. (2016). Современные транспортные магистрали Великого шелкового пути в Евразии. *Молодой ученый*, (3), 723-726.
3. Собиржонова, М. В., Атаханова, Ю. Ю., & Назарова, М. Т. (2018). СЕСТРИНСКОЕ ДЕЛО В ПЕДИАТРИИ. *Мировая наука*, (12 (21)), 396-399.
4. Собиржонова, М. В., Атаханова, Ю. Ю., & Холматова, Ё. Н. (2019). МИОПИЯПРОБЛЕМА ХХІ ВЕКА. *Мировая наука*, (11 (32)), 298-301.
5. Содикова, А. Х. (2023). ДИДАКТИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ. *Science and innovation in the education system*, 2(5), 118-124.
6. Содикова, А. Х. (2019). Признаки процесса обучения. *УЧЕНЫЙ ХХІ ВЕКА*, 49.